

UNGA VÄLJARES SYN PÅ POLITIKER

**Unga Väljares Syn På Politiker: Ingrupp Och
Utgrupps Bias Genom Det Ultimata Attributionsfelet**

Martin Geisler, Lunds Universitet

PSY-142 HT-2003

Abstract

This study examine if students at upper secondary schools perceive politicians as an out-group. It also examined if there were any differences in these perceptions related to group factors such as social groups, sex or own political engagement. The testing was based on a method designed to measure how positive and negative behaviour was explained for. Behaviour descriptions were created with variations on two factors: either the actors were politicians or ordinary members of society and the behaviour were either positive or negative. The theory of attribution was the main theoretical base for the study and specifically the theory of the ultimate attribution error. The study was participated by gymnasium students (N = 110) from schools in Uppsala and Norrköping. The results showed that descriptions of politicians' behaviour, when compared with behaviour descriptions of ordinary people, were significantly more often explained as stemming from internal factors. This is in line with the theory of out-group attributions. Only a few significant differences between group factors were found.

Unga Väljares Syn På Politiker; Ingrupp Och Utgrupps Bias Genom Det Ultimata Attributionsfelet

Social kognitiv teori är en riktning inom det vetenskapliga studiet av psykologi. Det centrala inom denna riktning är individers tankar, förklaringar och bedömningar av andras och sitt eget beteende i den sociala omgivningen. Det finns många olika bidragande faktorer som påverkar hur en individ förklarar, attribuerar, en händelse eller ett beteende. En teori som finns på detta område är Attributionsteorin. Denna teori har utvecklats och breddats under cirka fyrtio år. Det fenomen som denna teori beskriver är tendensen hos personer att förklara beteenden genom att överföra observerat beteende till den handlande personens egenskaper. Vad som det främst har fokuserats på är under vilka omständigheter som personer besitter denna typiska bias, att antaga att det är någon form av stabil karaktär, ståndpunkt eller attityd hos en individ som är orsaken till ett visst beteende.

På senare tid (Kenworthy & Miller, 2002) har det framförts att det är själva attributionen av orsak till ett beteende som är fenomenet av intresse. Man menar att de olika förklaringar personer gör av socialt beteende är i sig själva sociala beteenden som bör bli förklarade eller åtminstone redovisade för. Detta eftersom en attribution ger en attityd och uttryck av denna attityd ger ett visst socialt beteende. En del attityder är mycket viktiga för en persons känsla av identitet och självbild (Blom Kemdahl, 2000). Ibland ger även attityder grund för ett litet bidrag av tillhörighet i en viss social grupp. Medan andra attityder kan utgöra den fundamentala delen av ett gruppsmedlemskap. Varför detta är viktigt är eftersom det betyder att attityder i vissa fall kan utgöra en gräns mellan grupper. Där det finns sådana gränser kan man även förvänta sig att det finns en grupptjänande bias på olika attributionsnivåer. Tidigare forskning visar på att attityddefinierade grupper skiljer sig signifikant åt från de naturligt definierade sociala grupperna, när det gäller individers bedömningar av dessa grupperns inre överensstämmelse och likhet mellan gruppens medlemmar (Kenworthy & Miller, 2002).

De förgreningar av vidare teorier eller beskrivningar av fenomen, som behandlar mer precisa exempel som attributionsteorin gett är bl.a. det fundamentala attributionsfelet, självtjänande bias och det ultimata attributionsfelet. Det fundamentala attributionsfelet består i att personer överdriver betydelsen av personliga, dvs. interna faktorer, när de förklarar andra individers beteenden. Ett beteende ges alltså förklaringen att personen som utfört det besitter vissa egenskaper eller en viss personlighet och inte att det var situationen, dvs. yttre faktorer, som gav beteendet. Den självtjänande biasen är en attributionsbias som gäller förklarandet av det egna beteendet. Hur man förklarar sitt eget beteende är beroende av om det är fråga om ett

bra eller dåligt sådant. När man har gjort något bra tillskrivs orsakerna till detta beteende vara beroende av interna faktorer. Då det istället är fråga om att man själv har gjort någonting dåligt eller uppvisat ett icke önskvärt beteende, så förklaras orsakerna till det beteendet vara beroende av yttre faktorer, omständigheter. Yttrandet av självtjänande bias är till stor del beroende av den egna självkänslan. Fenomenets ”syfte” är att förstärka sin självkänsla vid positivt beteende och att mildra det dåliga samvetet eller skuld känslor vid negativt beteende. Men hur eller om detta sker är beroende av den befintliga självkänslan hos individen. Har man en hög självkänsla, dvs. positiv sådan, är man mer trolig att ge uttryck för en självtjänande bias. Det ultimata attributions felet är detsamma som självtjänande bias, fast uttryckt på grupp nivå. Som medlem i en grupp känner man samhörighet med de andra medlemmarna i denna grupp. Grupptillhörigheten kan bli en del av individens identitet. Indelningen och tillhörighet av en sådan grupp kan ske på många olika nivåer, men är nästan alltid genomförbart. Exempel på grupper kan vara sociala grupper som kommer till uppdelning ”naturligt” såsom kön, personer med blont hår etc. Men grupptillhörighet kan även ges utifrån åsikt, yrke, utbildning osv. (Kenworthy & Miller, 2002). Hur det ultimata attributionfelet kommer till uttryck är att förklaringar av beteenden sker på olika grunder om dem utförs av en person som tillhör den förklarande individens grupp, eller inte. Här spelar kontexten en stor roll för vilken grupptillhörighet som aktiveras hos den analyserande individen. Men det fungerar så att om en person i den egna gruppen gör någonting bra, så förklaras detta utifrån interna faktorer. Om en person i den egna gruppen istället gör någonting dåligt så förklaras detta av yttre faktorer. För beteenden av personer som tillhör andra grupper som personen inte identifierar sig med så är förklaringsmönstret precis tvärtom. Dåliga beteenden beror på personen och bra beteenden är givna av situationen således. Dessa grupper brukar benämnas ingrupp och utgrupp, där ingrupp är den grupp som man tillhör och utgrupp den eller de andra grupperna. Syftet med det ultimata attributionsfelet är, genom grupptillhörigheten som en del av en individs sociala identitet, att skydda den egna självkänslan och personliga identiteten.

Kenworthy och Miller (2002) genomförde en undersökning som fokuserade på hur individer förklarar varför de själva och andra personer besitter de attityder som dem gör. Studiens resultat visade att förklaringar av orsaker till personers attityder kan härledas till tre viktiga, orsakande dimensioner. Dessa dimensioner var externa, rationella eller emotionella orsaker. Resultaten visade även en inbördes rangordning av de olika dimensionerna, beträffande giltighet eller eftersträvansvärdhet i den orsak till attityd som de utgör. En rationell källa för en attityd visade sig vara det som deltagarna ansåg vara den mest giltiga.

När sedan attityder låg som grund för uppdelning av personer till olika grupper, var dessa attityddefinierade grupper bedömda som mer sammanstämmda än de grupper som var definierade på annan basis. Orsaksbedömningar av utgruppers attityder var dock beroende av hur kontakten mellan grupperna såg ut. Om individer hade direkt kontakt med medlemmar av en utgrupp så var orsaksbedömningarna mer lika de som även tilldelades den egna gruppen. Men var det inte fråga om någon direkt kontakt utan istället ett avstånd och upplevelser av den andra gruppen som ett hot mot den egna gruppen, gavs den hotande gruppens attityder låga orsaksbedömningar av deras attityders giltighet. Upplevelsen av hot kunde även ses komma till yttring av status skillnader mellan grupperna. Med andra ord är hot mot den egna gruppen en bidragande faktor till vilken nivå av som det ultimata attributionsfelet kan ta. Då upplevelsen av att en annan grupps attityder hotar den egna gruppens status, kan detta påverka bedömningen av även andra attityder som den hotande gruppen uttrycker.

Dessa skillnader i attributioner och förklarande ger sig till känna genom deras inverkan på faktiskt beteende i vår sociala omvärld. Inte bara i vår vardag genom exempelvis personliga kontakter på arbetet, på resor under semestern eller i analyserandet av nyhetsrapporteringar på TV eller i tidningar. Utan det kan även påverka hela samhällsstrukturer och kontakter mellan olika skikt i samhället. Ett exempel på en sådan kontakt är den emellan personer som sitter på politiska poster och ”vanliga” medborgare. Hur man då ser på dessa politiker och förklara deras beteenden, attityder och orsaker till attityderna de håller, kan ha stor effekt på hur det politiska systemet fungerar. Att dessa attributions förvrängningar hos individer kan förklara vissa tendenser eller fenomen i samhället betyder också att olika infallsvinklar och studier kan härledas från detta. För det ultimata attributions felet spelar, som tidigare nämnts, identifikation med den observerade gruppens medlemmar en stor roll. Anna Blom Kemdals (2003) artikel i en tvärvetenskaplig analys av demokratins mekanismer stödjer sina argument, rörande vikten av att uppmärksamma psykologiska fenomen i det politiska studiet, på ett flertal tidigare studier. Bland annat är Kelly och Breinliegers (1995) studie av kvinnors identifikation med aktiva kvinnliga jämlikhetsförespråkare intressant i denna diskussion. Studien visade ett signifikant samband mellan identifikation och eget engagemang, dvs. beteende. Det behöver alltså inte vara identifikation med själva problemet, i detta fall jämlikhetsfrågor, som ger grund för individers beteende. Engagemang är också beroende av identifikation med personer som är aktiva i den gällande kontexten. Detta är något som kan sammanföras med ingrupp och utgrupps tänkande och då även biasen som det ultimata attributionsfelet för med sig. Som ett exempel på en samhällsfråga där detta kan ha stora konsekvenser, är just vanliga medborgares

identifikation med politiker. Sveriges statistiska centralbyrå har genomfört undersökningar av svenska folkets politiska intresse samt valdeltagande, under flera årtionden. Dessa siffror visar på en minskad identifikation med och förtroende för de politiska partierna under de senaste fyrtio åren, men samtidigt på ett ökat politiskt intresse. Andelen svars personer som angav att de är mycket eller ganska intresserade av politik steg från 44 % 1960, till 56 % 1998.

Om vanliga medborgare ser politiker som en utgrupp kan detta bidra till en avgränsning mellan dessa grupper och då även ge minskat politiskt engagemang bland medborgare i samhället. Men att så är fallet finns inga direkta bevis för. Dock kan detta faktum anas utifrån de resultat som en studie av politikernas personligheter och vanliga medborgares perceptioner av deras personligheter visat (Caprara, 2003). Studien ifråga genomfördes på 103 aktiva politiker i Italien. Dessa politiker besatt olika former av politiska poster och företrädde även olika ideologiska riktningar. Man sände ut enkätformulär som gav självrapporterade beskrivningar av personlighets egenskaper hos politikerna. Testet var utformat för att mäta personlighet efter femfaktors modellen, samt dessa faktorer underliggande facetteringar. Dessa enkäter sammanställdes sedan och jämfördes med tidigare studier av vanliga medborgares rapporterade uppfattningar om politikernas personligheter, samt tidigare självrapporter av den generella befolkningens personlighets värden. Resultatet visade att politikernas självrapporterade personlighets egenskaper skiljde sig signifikant åt från den generella befolkningen på två egenskaper, genom en högre skattning. Dessa var social önskvärdhet och anpassningsbarhet, energi. Detta resultat var väntat då dessa egenskaper överensstämmer med de som politiker förväntas besitta. Att visa upp en önskvärd bild av sig själv, att ha energi och den undergruppsegenskap, dominans som där innefattas är exempel på önskvärd personlighets faktorer för en politiker roll. Vad som dock inte framkom av studien är om dessa värden är faktiska eller om även rapporteringen färgas av de krav som politiker upplever att de ska uppvisa. Resultatet av studien bekräftade även forskarlagets hypotes i det att politiker skiljer sig från den generella befolkningen. Då personer ur denna befolkning, dvs. väljare, fick skatta politikernas personlighet användes endast två av de fem faktorerna i femfaktors modellen. När de skattade sig själva använde de sig av alla fem faktorer.

Från dessa undersökningar kan man alltså utläsa att vanliga medborgare ser politiker som en speciell grupp av människor. Men även att politiker, om inte ser sig själva som annorlunda så i alla fall rapporteras besitta skilda personlighets egenskaper än de som är generellt gällande i befolkningen. Det verkar således vara tal om gruppindelning. Att personer som tillhör en utgrupp bedöms på ett annat sätt och genom en mer negativ attribuering än personer i gruppen, är det dock vissa studier som ifrågasätter.

En studie av Marques, Abrams och Rui (2001) visade på en intressant effekt. Undersökningen bestod i att se hur individer förklarade avvikande personers beteende då detta bröt mot vissa sociala normer. Jämförelsen låg i att se på skillnader i förringelse av ingrupp respektive utgrupps personer när de avvek från dessa normer. Bakgrunden till studien är tidigare undersökningar av den så kallade "svarta fåret effekten". Denna effekt fungerar så att trots att ingrupps personer bedöms mer positivt än utgrupps personer på det stora hela, så förringas dock dessa ingrupps personer mer vid negativt beteende. Detta är på samma sätt en forma av försvar mot den egna gruppen och då även den egna identiteten, självbilden. Studiens resultat visade att hantering och bedömning av avvikande ingrupps personer också är beroende av den egna gruppens status. Om ingruppens status anses vara hotad så förringas avvikande medlemmar i större grad än annars.

I diskussionen om politiskt intresse och engagemang finns även intressanta siffror från Statistiska centralbyråns undersökningar. De visar på tendenser att politiskt intresse och engagemang står i beroende av personers socialgrupps tillhörighet. Undersökningarna visar på en skillnad i valdeltagande mellan förstagångsväljare och de totalt röstberättigade. Andelen förstagångsväljare har minskat procentuellt de senaste valen. I riksdagsvalet 1991 röstade 81 % av de kvinnliga förstagångsväljarna och 80 % av de manliga. Motsvarande siffror i valet 2002 var 73 % och 68 %. Men den största skillnaden återfinns bland förstagångsväljare med utländsk bakgrund. Endast 26,5 % av de röstberättigade förstagångsväljarna deltog i valet 1998, vilket även var en markant minskning från valet 1994 då den motsvarande siffran var 37,7 %.

I sammanförandet av de här refererade tidigare studiernas resultat, kan hypotesen till den följande undersökningen härledas. Unga medborgare i gymnasieåldern har generellt sett inte haft någon direkt kontakt med politiker. Den bild som de har är istället grundad av det som förmedlas genom olika media. Hur denna bild ser ut kan sammankopplas med studien av politikerns personlighets egenskaper i det att politiker vill uppvisa att de besitter vissa egenskaper. Det kan även uppstå en dissonans mellan den bilden, genom filtreringen av hur media förmedlar den och hur den då uppfattas av dessa medborgare. Hur då politiker uppfattas och hur man förklarar deras beteende, är beroende av den bild man har av dem. Politiker kan även ses som en attityddefinierad grupp vilket skulle medföra, om tidigare studiers resultat bekräftas, att en tydligare indelning av denna grupp mer troligt skulle visa sig om de uppfattas som en utgrupp. Om undersökningen aktiverar bias genom det ultimata attributionsfelet, så kommer det att finnas en differens mellan hur vanliga personers beteende förklaras respektive hur politikerns beteende förklaras. Skulle även gruppernas

indelning blir uppenbar för deltagarna i studien finns också en möjlighet av förekomsten av den så kallade ”svart fåret” effekten. Forskningshypotesen blir således: Finns det någon skillnad mellan hur gymnasieelever förklarar beskrivningar av politikers beteende i jämförande med vanliga personers beteende? Kommer testning för det ultimata attributionsfelet ge en differens i attribueringen av bra eller dåligt beteende, då politiker respektive vanliga medborgare är de handlande subjekten? Vad som även är av intresse, om resultatet visar på en skillnad, är huruvida en sådan skillnad kan förklaras utifrån deltagarnas egna sociala grupp tillhörigheter.

Metod

Deltagare

110 gymnasieelever (48 män och 62 kvinnor) vid skolor i Uppsala och Norrköping deltog i undersökningen. Trettionio deltagarpersoner var elever vid Ekebys gymnasium i Uppsala, trettioåtta var elever vid De Geers gymnasium i Norrköping och trettiotre elever vid Kungsgårds gymnasium i Norrköping. Åttioen av deltagarna var 18 år, tjugo var 17 och resterande åtta var 19 år. Urvalet av deltagare baserades på att de skulle vara elever på ett teoretiskt gymnasieprograms andra eller tredje år. Skolorna valdes ut så att deltagarna till så stor grad som möjligt representerade liknande socioekonomiska och utbildningsinriktade bakgrunder. Dessa deltagare delades även upp i olika socialgrupper. Denna indelning var baserad utifrån föräldrars utbildningsnivå; grundskola 11 personer, gymnasium 48 personer och högskola/universitet 51 personer. Rapporterat eget politiskt engagemang: politiskt engagerad 53 personer, inte politiskt engagerad 57 personer. Kulturell bakgrund; född i Sverige av svenska föräldrar 77 personer, född i Sverige av invandrade föräldrar 10 och ej födda i Sverige 8 personer. För föräldrars yrkestillhörighet indelades dessa i två stora grupper; arbetare 49 personer och tjänstemän 45 personer. Även uppdelning efter hemmets boendeform; villa 55 personer och lägenhet 44 personer. Totalt fanns ett bortfall på 5 deltagare pga. bristfälligt ifyllda enkäter som inte kunde användas till analyserandet av undersökningen. Dessa deltagare hade endast ifyllt personlig skattning av alternativ, men inte angett vilket alternativ som skattades.

Material

Det material som användes för studien bestod av ett självrapporterings baserat enkätformulär. Formuläret bestod av 12 olika beskrivningar av beteenden (appendix). Dessa beteenden var utförda av personer som var innehavare av en politisk post, respektive vanliga personer.

Beskrivningarna av dessa personer var utifrån deras yrke, exempelvis ”Gunilla är en riksdagskvinna som...”. Av de tolv beskrivningarna var sex av dem utförda av politiker och sex av vanliga medborgare. Tre av politikernas beteenden var bra beteenden och tre var dåliga. Detsamma gällde de vanliga medborgarnas beteende beskrivningar. Efterföljande var beteende beskrivning fanns två olika förklaringsalternativ till varför personen ifråga handlat som den gjort. De två svarsalternativen hade utformats så att de representerade antingen person eller situationbaserat förklarande av beteendet. Frågorna blev dock inte balanserade för att mäta generell attribution, utan det främsta syftet var att fånga skillnader mellan olika sociala grupper. Utformning av beteende beskrivningarna var inspirerade av Blom Kemsdals (2003) ännu ej analyserade enkätundersökning, som också undersöker ingrupp och utgrupps bias. Följande svarsalternativen fanns även en kompletterande skala från 1 till 5, för deltagarna att skatta det alternativ man valt utifrån överensstämmelse med den egna personliga uppfattningen. Där 1 stod för ”stämmer inte alls” och 5 ”stämmer helt”.

Procedur

För att få tillgång till en stor relativt homogen grupp, sändes e-mail till ett flertal gymnasieskolors rektorer. Därefter besöktes rektorerna personligen och tillåtelse för undersökning gavs i de tidigare nämnda skolorna. Dock var tillgång till klasser något som fick uppgöras med lärare och styrdes inte av rektorerna. Då lärare godkände att tid avvarades från deras lektionstillfälle så skedde mötet med eleverna.

De deltagande eleverna tillgavs information av undersökaren att de skulle få medverka i en psykologisk undersökning. Instruktioner för hur formulären skulle ifyllas gavs även, men stod även i själva formulären. Därefter delades formulären ut och ifylldes individuellt av deltagarna. Tiden för att alla deltagare i en klass hade besvarat alla frågor i formuläret tog mellan 5-10 minuter.

Efter att dessa genomgått formuläret samlades materialet åter in. Sedan gavs deltagarna en genomgång av vad studien hade för syfte och hur formuläret var uppbyggt. Tid gavs även för deltagarnas frågor beträffande undersökningens syfte eller specifika frågor. Möjlighet för deltagarna att ta del av undersökningens resultat erbjöds genom att lärarens e-mail adress efterfrågades. Syftet med den statistiska analysen av insamlad data var att se om det fanns skillnader i hur deltagarna förklarar politikernas beteenden, i jämförelse med den förklaring de ger vanliga personers beteenden.

Resultat

Efter att data lagts in i SPSS, omarbetades svarsalternativ och personlig skattning till en 10-gradig skala. I denna skala stod 1 för en fullständig attribuering av beteendet till interna faktorer och 10 för en fullständig attribuering av beteendet beroende av externa faktorer.

Den första analysen som genomfördes av data var att se på de tendenser som beskrivande statistik gav. Det som analyserades var de medelvärden för bedömningarna av de fyra grupper av frågor som studien utgjorde. Med detta menas; politiker positivt beteende, politiker negativt beteende, vanliga personer positivt beteende och vanliga personer negativt beteende. De skillnader som då visades var; politiker positivt beteende $M = 5,23$; $SD = 2,135$, politiker negativt beteende $M = 3,76$; $SD = 1,654$, vanliga personer positivt beteende $M = 2,76$; $SD = 1,371$, vanliga personer negativt beteende $M = 5,16$; $SD = 1,554$. Detta visade alltså på att politikernas positiva beteende i jämförande med vanliga medborgares positiva beteende, attribuerades i högre grad utifrån externa faktorer. Politikernas negativa beteende däremot, attribuerades mer utifrån interna faktorer, i jämförelse med vanliga medborgares negativa beteende. Detta resultat bekräftades även i senare testning då skalan omarbetats.

Efter uppvisandet av dessa tendenser i data, genomfördes därefter t-testning för oberoende grupper (Independent samples t-test). Denna testning genomfördes för att se om det fanns någon skillnad i attributionsmönster för de fyra olika beteende beskrivningarna. Gruppvärden som testades mot varandra var uppdelat efter kön, föräldrars yrkestillhörighet, föräldrars utbildningsnivå samt eget politiskt engagemang. Dessa jämförelser av differens mellan gruppernas medelvärden visade signifikanta skillnader på två attribuerings variabler. Vid testning av kvinnor respektive mäns attribueringar av vanliga personers positiva beteenden var differensen signifikant, $t = 2,744$; $df = 108$; $p = ,007$ (Män; $M = 3,159$, $SD = 1,38$, Kvinnor; $M = 2,457$, $SD = 1,29$). Detta betyder att män i högre grad skattade externa faktorer som orsak till positivt beteende. Det andra signifikanta värdet var vid testning mellan grupper indelade efter föräldrars yrkestillhörighet, då på variabeln attribuering av politikernas negativa beteende, $t = -2,084$; $df = 92$; $p = ,040$, ("Arbetare"; $M = 3,510$, $SD = 1,786$, "Tjänsteman"; $M = 4,214$, $SD = 1,458$). På de övriga testningarna fanns inga signifikanta differenser.

Efter denna testning skapades två nya variabler. Dessa nya variabler bestod av differensen mellan värdet av attributionsskattningar för politikernas positiva beteende, subtraherat med det för vanliga medborgares positiva beteende. På samma sätt skapades även den andra nya variabeln, differensen i attributionsskattningar av negativt beteende mellan

politiker och vanliga medborgare. Variablerna skapades således för att få möjlighet att testa skillnader i attributionsmönster mellan olika grupper.

De nya variablerna testades genom såkallat One sample t-test. Denna jämförelse visade på en signifikant skillnad mellan hur positivt respektive negativt beteende attribuerades, beroende av om det utförts av en politiker eller en vanlig medborgare (Differens politiker positivt – vanliga medborgare positivt; $t = 11,280$; $df = 109$; $p = ,000$. Differens politiker negativt – vanliga medborgare negativt; $t = - 6,739$; $df = 109$; $p = ,000$). Detta resultat är en bekräftning av den första data analysen.

Därefter testades även huruvida det fanns någon skillnad i detta, beträffande gruppindelningarna. Detta testades återigen genom t-test för oberoende grupper. De grupper som detta testades för var kön, föräldrars yrkestillhörighet, föräldrars utbildningsnivå och eget politiskt engagemang. Utav dessa testningar fanns endast en signifikant skillnad mellan två grupper. Detta var differensen i attributionsmönster för politikernas negativa beteende, då gruppindelningen av föräldrars utbildningsnivå, mellan gymnasium och högskola/universitet jämfördes (Diff. Politiker negativt – vanliga medborgare negativt; $t = - 1,715$, $df = 97$ $p = ,090$). Inga av de övriga testningarna visade på någon signifikant skillnad i attribution mellan grupperna.

De olika resultat som testningarna visade på och som är studiens intressantaste, är de generella differenserna mellan hur politiker respektive vanliga medborgares beteendebeskrivningar attribueras. Dessa resultat visar på differenser för både positiva och negativa beteendebeskrivningar. De signifikanta resultat som analysen gav då attributionsmönster mellan grupper jämfördes, är mer bristande. Dessa signifikanser är endast gällande antingen positivt eller negativt beteende, vilket betyder att de inte ger en signifikans åt båda håll.

Diskussion

Den genomförda undersökningens syfte var att se om det fanns en skillnad i hur gymnasieelever förklarar beteendebeskrivningar av politiker, i jämförelse med den förklaring de ger vanliga medborgares. Samt att se huruvida dessa förmodade skillnader också kan sättas i beroende av de deltagande personernas sociala grupptillhörighet, kön eller eget politiskt engagemang.

Resultatet visar på att politikernas positiva beteendebeskrivningar attribuerades relativt mer som beroende av situationen än av deras egna personliga egenskaper. Detta då i

jämförelse med hur vanliga medborgares positiva beteende förklarades. På samma sätt återfinns även en skillnad i attributionen av negativt beteende. Politikens negativa beteende attribuerades oftare till persons än situationsfaktorer. Att just dessa skillnader finns, gör att man kan tala om politiker som en utgrupp. De signifikanta skillnaderna mellan hur positivt respektive negativt beteende förklarades beroende av grupptillhörighet, är det främsta beviset för detta.

Då man ser förklarandet av ett beteende som beroende av personen, kan man undra vad detta grundas på. Är det så att personen anses besitta en egenskap som ger detta beteende, eller är det brist av en egenskap som ses orsaka beteendet? Kritik mot att ett sådant antagande baseras på den genomförda studien kan ges utifrån att frågorna, i form av beteendebeskrivningar, inte blivit balanserade för att mäta någon sådan generell attribution. Det stöd som dock finns för en sådan skild syn på politiker är undersökningen av Caprara (2003). Den visade på att politikens självrapporterade personlighet skiljer sig signifikant åt från de generella värdena hos den allmänna befolkningen, på vissa egenskaper. Kanske är det så att uppvisandet av just de egenskaper som politiker förväntas inneha också ger ett visst krav på beteende? Med detta menas att om en person ger en viss bild av sig själv så bedöms beteenden som går emot den bilden, på ett visst sätt. Politiker som grupp kan även ses vara attityddefinierad. Enligt tidigare studiers resultat (Kenworthy & Miller, 2002) så ges sådana attityddefinierade utgrupper ett mer signifikant skilt attributionsmönster. Intressant vore att se hur en studie liknande den genomförda skulle ge för resultat, om beskrivning av politiker inkluderade partipolitisk tillhörighet. Detta torde öka bedömningen av gruppen som attityddefinierad. Skulle då partitillhörighet påverka skillnaderna för hur politikens beteendebeskrivningar attribuerades?

Den studie (Kelly & Breinlieger, 1995) som Blom Kemedal (2003) beskriver i sin text om psykologiska perspektiv på demokratins mekanismer, visade på hur identifikation med politiker påverkar det egna politiska engagemanget och därmed det egna beteendet. Sammanförelse av den studiens resultat med studien som genomförts, kan tyckas vara ogenomförbar. Invändningen mot detta ligger i att identifikation med politiker från gymnasieelevernas sida kan ses som bristande, då det generella attributionsmönstret följer det för utgrupps attribution. Dock fanns inga signifikanta värden i analysen av skillnader mellan grupperna politiskt engagerade och inte politiskt engagerade. Troligen är uppdelningen av dessa grupper, baserade på egen rapporterat politiskt engagemang, bristande. Tillgång till hur deltagarna motiverar sitt politiska engagemang finns inte i undersökningen. Förmodligen har detta skett på olika grunder. De möjliga siffror som kan framföras i denna diskussion är de

siffror som SCB redovisar angående politiskt engagemang och faktiskt valdeltagande. Vad man där kan utläsa är tendenser för minskat valdeltagande bland förstagångsväljare, vilket är det intressanta för den genomförda undersökningen på gymnasieelever. Frågan är om det finns möjlighet att vidareutveckla metoden att undersöka det ultimata attributionsfelet för att göra ytterligare undersökning på området.

Blom Kemedal (2003) har genomfört en studie som inspirerade till denna studie. Det som undersöktes i den studien var om politiker förklarar politikens beteende signifikant annorlunda än vad vanliga medborgare gör. Med detta menas alltså om politiker själva ser sig som en ingrupp. Undersökningen är ännu inte helt färdig-analyserad, men efter de första utläsningarna av tendenserna i resultatet verkar politikens uppfattning av sig själva som en ingrupp bekräftas. Då dessa olika studiers resultat som visar på uppdelning mellan politiker som en grupp skild från de vanliga medborgarnas grupp, kan undersökningen av Marques, Abrams och Rui (2001) införas. Deras studie bestod i att jämföra förringelsen av ingrupp respektive utgrupps personers avvikande beteende från sociala normer. Resultatet visade på att den grad av förringelse som en ingrupps persons avvikande beteende gavs, var beroende av ingruppens status. Var ingruppens status hotad, förringades ingrupps personen mer än om status situationen var en annan. Någon sådan förekomst av det så kallade "svarta fåret" effekten visar sig inte i den genomförda undersökningen. Troligen eftersom att de påhittade beskrivningarna av de vanliga medborgarna inte var sådana att de gav starka identifikationer hos deltagarna. Dessa vanliga medborgare bedömdes inte generellt som en ingrupp av deltagarna, utan det var politikerna som bedömdes som en utgrupp.

I stället är det tidigare resultatet av bedömningar kopplat till status skillnader mellan grupper från Kenworthy och Millers (2002) studie mer av intresse. Deras studie var uppbyggd att testa förklarandet av orsak till personer från olika gruppers hållna attityder och uppfattningar. Resultatet visade att den giltighetsgrad som attityder och uppfattningar gavs, var beroende av kontakten mellan den egna gruppen och den bedömda personens grupp. Fanns det en direkt kontakt emellan grupperna så bedömdes attityderna som mer giltiga än om någon sådan kontakt inte fanns. Om det däremot var fråga om ett avstånd mellan grupperna och även upplevelse av hot eller status skillnad dem emellan, så gavs attitydernas orsaksförklaringar mycket låga giltighets bedömningar. Just ett sådant avstånd mellan gymnasieelever och politiker var ett antagande som den genomförda undersökningens hypotes uttryckte. Däremot att gymnasieelever skulle uppfatta politiker som en grupp utgörandes ett hot mot dem, eller att politikens attityder skulle uppfattas som ett hot mot den egna gruppens status, var inte något som antogs. Det är inte heller något som studien på något sätt visar eller

konstruerats för att mäta. Men skulle undersökningen skett i anknytning av ett aktuellt politiskt beslut etc. som berört deltagarna, exempelvis en nedläggning av en fritidsgård, så kanske utfallet av studien skulle ha blivit annorlunda. Detta då beroende av hur en sådan politisk fråga upplevdes som positiv eller negativ av gymnasieeleverna.

En mer precis och klart definierad indelning av deltagarna i sociala grupper är något som fattas den genomförda studien. Även om detta var något som det försöktes insamlas data för, så måste denna ses som bristfällig. Svårigheter att klart indela deltagarna i grupper och hur dessa grupper definierades är de främsta bristerna hos studien. De signifikanta resultat som återfanns i jämförandet mellan grupperna är svårt att motiveras beroende utifrån grupptillhörighet. Varken testning av kön, eget politiskt engagemang, föräldrars yrke eller föräldrars utbildning gav resultat som faktiskt kan förklaras vara beroende av dessa gruppindelningar. Möjligheten att dessa värden är givna av en obalans i beteendebeskrivningarna finns, men de värden som är signifikanta är inte det för samma beteende eller åt samma håll.

Som exempel på en grupp som det vore intressant att haft tillgång att testa differens emellan, är personer från olika kulturella bakgrunder. Tankar om att det möjligtvis skulle kunna finnas en sådan differens vid uppdelning av personer med ”svensk” respektive ”muslimsk” kulturell bakgrund, var något som fanns före studiens genomförande. Dock var studiens genomförande påverkat av en viss tidspress, så deltagare som det gavs tillgång till var också de deltagare som det togs tillvara på. Varför det just var personer med muslimsk kulturell bakgrund som antogs skulle ge skillnad i jämförande med andra grupper, kan motiveras utifrån flera faktorer. Främst på grund av det skilda politiska systemet som är det gällande i de såkallade muslimska länderna (Eickelman & Piscatori, 1996). Även hur beskrivandet av just personer med muslimsk kulturell bakgrund ser ut i media eller den politiska debatten, beträffande skilda ämnen men dock på ett relativt samstämmigt sätt. Detta är något som möjligen skulle kunna ge en upplevelse av hot mot den egna gruppens status. Att detta antagande fanns men inte kunde tagas tillvara på, måste ses som en brist för den genomförda studien. Samtidigt kan detta även ses som att utgöra en möjlig framtida studie. Det finns självfallet många andra möjliga grupper som det skulle vara intressant att undersöka grader av det ultimata attributionsfelet på, beträffande synen på politiker. Försök att genomföra sådan testning finns i den genomförda undersökningen, men de gav som tidigare diskuterats endast några få signifikanta skillnader. Det skulle även vara intressant att se en omvänd studie: politikerns syn på olika grupper i samhället. Även detta testat genom det ultimata attributions felet. En studie av politiker skulle förmodligen dock ge liknande

ifrågasättbarhet som den genomförd på politikerns självrapporterade personlighet. Det som skulle kunna ifrågasättas är således huruvida det är den faktiska uppfattningen som skulle visa sig i resultatet, eller den bild av önskvärda uppfattningar som politiker vill uppvisa sig inneha.

En vidareutveckling av metoden beträffande frågornas faktiska relevans, är också det något som efterföljande studier borde se över. Med detta menas främst en genomförd balansering av beteendebeskrivningarna. För att också bättre kunna se på skillnaderna i attribueringen av politiker och antagandet av dessa som tillhörande en utgrupp, skulle en mer klar indelning av motsatt grupp som ingrupp kunna utformas.

Referenser

- Blom Kemdal, A. (2000). *Perspectives in attitudes and decision making*
Edsbruk: Akademitryck / Department of Psychology Stockholm University
- Blom Kemdal, A. (2003). *Attitude, attributions and political participation*
Paper at the ISPP meeting in Boston 2003-07-07
- Blom Kemdal, A. (2003). *Demokratins mekanismer: Attributioner och demokratiska dygder*
, 305-322. Lund: Författarna och Liber AB
- Caprara, G. (2003). Personalities of politicians and voters: Unique and synergistic
relationships
Journal of Personality and Social Psychology, 84(4), 849-856
- Eickelman, D.F. & Piscatori, J. (1996). *Muslim Politics*
New Jersey: Princeton University Press
- Kelly, C. & Breinlinger, S. (1995). Attitudes, intentions, and behaviour: A study of women's
participation in collective action.
Journal of Applied Social Psychology, 25(16), 1430-1445
- Kenworthy, J.B. & Miller, N. (2002). Attributional biases about the origins of attitudes:
Externality, emotionality, and rationality.
Journal of Personality and Social Psychology, 82(5), 693-707
- Marquez, J., Abrams, D. & Rui, S. (2001). Being better by being right: Subjective group
dynamics and derogation of ingroup deviants when generic norms are
undermined.
Journal of Personality and Social Psychology, 81(3), 436-447

Läs igenom de korta påhittade beskrivningarna av personerna och deras handlande. Ringa därefter in antingen A eller B, beroende på vilket alternativ som du anser att bäst passa in. Skatta sedan hur bra det alternativ du valt överensstämmer med din egen åsikt, genom att ringa in en siffra på skalan 1 till 5. Där 1 står för ”stämmer mycket lite” och 5 ”stämmer helt”.

1.

Louise Oskarsson är dagisfröken. Hon anger fel uppgifter till Försäkringskassan för att få ett större bostadsbidrag.

Varför tror du att Louise gör så?

- A) Hon är en egoistisk och omoralisk person.
- B) Hon tyckte att ansöknings formuläret var svårt att fylla i. Det blev fel och nu vågar hon inte ändra uppgifterna för att hon då skulle behöva betala tillbaka pengarna.

Hur pass väl stämmer det svarsalternativ du valt? 1 – 2 – 3 – 4 – 5

2.

Lena Widén är riksdagskvinnor. I granskningen av hennes deklARATION upptäcktes det att hon fifflat med olika ersättningar i arbetet. Hon har försökt få mer pengar än hon haft rätt till.

Varför tror du att Lena gjort detta?

- A) Hon kände inte till hur reglerna var för detta och det hela har blivit fel på grund av det.
- B) Som politiker trodde hon att hon skulle komma undan med det.

Hur pass väl stämmer det svarsalternativ du valt? 1 – 2 – 3 – 4 – 5

3.

Lennart skog är en politiker som varannan helg på kvällar och nätter tillsammans med ”Vuxna på stan”, går runt på stadens gator. För att synas och se till att ungdomar ska kunna ha någon att vända sig till om det skulle behövas.

Varför tror du att Lennart engagerar sig i detta?

- A) Han tycker det är viktigt att ungdomar känner stöd från vuxna.
- B) Det är ett passande engagemang för en politiker och inte för krävande, anser han.

Hur pass väl stämmer det svarsalternativ du valt? 1 – 2 – 3 – 4 – 5

4.

Bengt Stenhammar är advokat. Han har en hembrännings apparat i sin källare. Spriten han framställer dricker han själv utav och säljer även till sina vänner och bekanta.

Varför tror du att Bengt gör detta?

- A) Även fast han känner till lagen tycker han att den är fel och ser inte det han gör som något olagligt.
- B) Han fick maskinen av en gammal bekant och det som bara skulle vara en testning har sedan bara fortsatt utan att han riktigt tänkt över vad han gör.

Hur pass väl stämmer det svarsalternativ du valt? 1 – 2 – 3 – 4 – 5

5.

Bo Ljungström är lagerarbetare. Han har ett fadderbarn i Afrika som han varje månad skänker 300 kronor.

Varför tror du att Bo gör det?

- A) Han bryr sig om andra människor.
- B) Hans flickvän tycker om personer som engagerar sig för andra människor.

Hur pass väl stämmer det svarsalternativ du valt? 1 – 2 – 3 – 4 – 5

6.

Marie Larsson är mäklare. Hon är med i ett projekt som ger möjlighet för hemlösa att bo i lägenheter som står tomma, eller i hus som man planerar att riva snart.

Varför tror du att Marie är med i detta projekt?

- A) Hon tycker synd om de som är hemlösa och vill hjälpa dem.
- B) När hon fick frågan att vara med i projektet kunde hon inte finna ett bra svar för att tacka nej.

Hur pass väl stämmer det svarsalternativ du valt? 1 – 2 – 3 – 4 – 5

7.

Gösta Gunnarsson är kommunpolitiker. Han har precis blivit avslöjad med att använda sig av svart arbetskraft; en polsk kvinna städar hans villa och får 500 kronor skattefritt för detta.

Varför tror du att Gösta använder sig av svart arbetskraft?

- A) Han är en person som inte tycker att det är fel att tänja lite på lagen, om det gäller honom själv.
- B) Hans arbete tar upp den mesta delen av hans tid. Då han skaffade städhjälp tänkte han inte på att betalningssättet var olagligt.

Hur pass väl stämmer det alternativ du valt? 1 – 2 – 3 – 4 – 5

8.

Mikael Spångberg är politiker. Han anordnar ”integrations kvällar”, där människor med olika kulturella bakgrunder kan mötas och diskutera.

Varför tror du att Mikael anordnar dessa kvällsmöten?

- A) Genom dessa möten hoppas han få uppmärksamhet i media, för sig själv och sitt parti.
- B) Han ser personligen integrations frågor som viktiga.

Hur pass väl stämmer det svarsalternativ du valt? 1 – 2 – 3 – 4 – 5

9.

Stefan Karlsson är säljare. På sin fritid är han aktiv i en förening som samlar in pengar till barn som svälter. Detta arbete gör han gratis, men det händer ibland att lite av pengarna hamnar i hans egen ficka.

Varför tror du att Stefan gör så?

- A) Hans egen ekonomi är dålig och han skriver upp de pengar han tagit, för att senare kunna ge tillbaka dem till föreningens fond.
- B) Han tänker mer på sig själv än de barn som behöver hjälpen.

Hur pass väl stämmer det svarsalternativ du valt? 1 – 2 – 3 – 4 – 5

10.

Joel Hjalmarsson är lärare. Han är också stödförälder åt ungdomar som har problem hemma eller med droger etc.

Varför tror du att Joel är det?

- A) Han hoppas kunna utgöra ett stöd för dessa ungdomar.
- B) Det största skälet är de pengar han får för det.

Hur pass väl stämmer det svarsalternativ du valt? 1 – 2 – 3 – 4 – 5

11.

Anna Blomquist är ordförande i en ungdomspolitisk förening. På en av föreningens fester har hon sålt alkoholhaltiga drycker till minderåriga medlemmar.

Varför tror du att Anna gjorde det?

- A) Hon glömde bort att kontrollera försäljningen för dem som inte hade åldern inne.
- B) Hon såg en chans att öka intäkterna av festen genom att inte ha någon åldersgräns i baren.

Hur pass väl stämmer det svarsalternativ du valt? 1 – 2 – 3 – 4 – 5

12.

Gunilla Bengtsson är en kommunpolitiker som varje fredag arbetar gratis för att hjälpa till att dela ut mat till hemlösa.

Varför tror du att Gunilla utför detta ideella arbete?

- A) I sin roll som politiker ser hon i detta arbete en möjlighet att få fler röster i nästa personval.
- B) Hon är en omtänksam person.

Hur pass väl stämmer det svarsalternativ du valt? 1 – 2 – 3 – 4 – 5

Fyll även i dessa kompletterande uppgifter.

1. **Kön** Man ____ Kvinna ____
2. **Ålder** _____
3. **Hur politiskt intresserad ser du dig själv att vara?**
0-----10
4. **Har du engagerat dig i politiska ställningstaganden under det senaste året?**
Ja _____ Nej _____
Om ja, i vilken grad skulle du säga att du varit politiskt aktiv?
0-----10
5. **Vilken utbildning har dina föräldrar?**
Grundskola ____
Gymnasienivå ____
Universitet/Högskola ____
6. **Vad arbetar dina föräldrar som?**

7. **Vad är viktigast för dig, familjen eller "samhället i stort"?**
Familjen-----Samhället
8. **Vilken form av boende har ni hemma?**
Villa ____
Lägenhet ____
Radhus ____
Om lägenhet eller radhus, är det hyres ____ bostadsrätt ____
9. **Vad har du för bakgrund?**
Född i Sverige av svenska föräldrar ____
Född i Sverige av föräldrar som invandrat ____
Ej född i Sverige ____

Vilket land har dina föräldrar invandrat från/är du född i?
